

UDK 27-312.47-587.5-57(469):(497.5)

Primljeno: 20. 2. 2018.

Prihvaćeno: 26. 6. 2018.

Izlaganje sa znanstvenog skupa

AKTUALNOST FATIMSKE PORUKE U CRKVAMA GOSPE FATIMSKE U CRKVI U HRVATA

Petar LUBINA

Uredništvo lista *Marija*
Trg Gaje Bulata 3, 21 000 Split
petar.lubina@st.t-com.hr

Sažetak

Stotinu godina nakon fatimskih događaja u Crkvi u Hrvata prisutne su i aktualne Gospine poruke iz Fatime. O tome svjedoče i crkve posvećene Gospi Fatimskoj u kojima Kristovi vjernici svoj život nadahnjuju na fatimskim porukama molitve i pokore, obraćenja i mira. U ovom radu autor predstavlja te crkve i analizira kako se u njima prihvaćaju i aktualiziraju fatimske Gospine poruke. U uvodnom dijelu prikazuje dolazak vijesti o fatimskim zbivanjima na hrvatska područja, početak hodočašćenja hrvatskih vjernika u Fatimu te nastanak i ukorjenjivanje pobožnosti Gospi Fatimskoj među hrvatskim katolicima, što se očitovalo i u gradnji crkava, kapela i kapelica njoj u čast. U zaključnom dijelu vrednuje prihvaćanje i aktualiziranje fatimskih poruka vezanih uz te crkve te njihov utjecaj na marijansku pobožnost u hrvatskim krajevima.

Ključne riječi: Gospa Fatimska, poruke, aktualiziranje, Crkva u Hrvata.

1. Fatimski događaji u Hrvatskoj

Usred Portugala godine 1917. dogodilo se ukazanje Blažene Djevice Marije. Zbilo se to u Irijskoj dolini kraj Fatime, i to pred završetak Prvoga svjetskog rata i prije početka izbijanja ruskoga Listopadskog veleprevrata. Ukazala se pastiricima: desetogodišnjoj Luciji dos Santos, devetogodišnjem Franji i njegovoj sestri sedmogodišnjoj Hijacinti Marto. Pozvala je preko njih Crkvu i svijet na molitvu i pokoru, obraćenje i mir, čime je upozorila čovječanstvo na korijene nemira i jedini ispravan put kojim se dolazi do mira. Sve što je djeci u toj prigodi rekla i pokazala u šest ukazanja, svakoga 13. u mjesecu od svibnja do listopada 1917. godine, moguće je sažeti u dvije riječi: pokora i molitva.

Portugalske crkvene vlasti prihvaćale su glas o ukazanjima u Irijskoj dolini s oprezom. Župnicima Ourema, Porta de Mose i Fatime naređeno je već 19. listopada 1917. godine da osnuju povjerenstva za istraživanje toga događaja od 13. listopada 1917. godine. Zidanje kapele na mjestu ukazanja počelo je 6. kolovoza 1918. godine, a Gospin kip u nju je postavljen 13. lipnja 1920. godine. Mjesni biskup posjetio je 22. rujna 1921. godine prvi put mjesto ukazanja, a 3. svibnja 1922. uspostavio je povjerenstvo za ispitivanje fatimskih događanja. Mjesto ukazanja posjetio je 1. studenoga 1926. godine i apostolski nuncij, a na njemu je Kongregacija za obrede dopustila 21. siječnja 1927. godine slavljenje zavjetne mise Gospe od Krunice. Tek je 13. srpnja 1927. godine Fatima dobila prvog kapelana, a 13. svibnja 1928. godine blagoslovljen je kamen temeljac za fatimsku baziliku Svete Krunice. S druge strane, pitomcima portugalskog zavoda u Rimu papa Pio XI. dijelio je 9. siječnja 1929. godine sličice s likom Gospe Fatimske, 6. prosinca 1929. godine blagoslovio je njezin kip, koji je postavljen u zavodskoj kapeli, a 1. listopada 1930. godine udijelio oprost hodočasnici u fatimsko svetište. Napokon je 13. listopada 1930. godine pred vjerničkim mnoštvom u Irijskoj dolini mjesni biskup obznanio vjerodostojnost ukazanjâ i dopustio štovanje. Bilo je to trinaest godina nakon završetka ukazanjâ.¹

Glas o fatimskim ukazanjima širio se svijetom. Stigao je krajem 1928. godine i među Hrvate preko mjesečnika *Gospa Sinjska*, gdje stoji kako se »malo seoce Fatima u Portugalskoj razvija sve više u veliko Gospino svetište« i već ga nazivaju »portugalskim Lurdom«.² Opširniji izvještaj o tome s fotografijama potječe iz 1929. godine.³ Nešto kasnije, u sažetu prikazu, doznajemo da su crkvene vlasti priznale ukazanjâ i da se u Fatimi gradi bazilika.⁴ Slijedila je vijest o portugalskomu zavjetnom hodočašću Gospi u Fatimu, što ga je očuvala od

¹ Usp. Hermann NETTER, *50 Jahre Fatima – Chronik und Dokumentation*, Regensburg, 1967; Luciano NERVI, *Pellegrini a Fatima*, Milano, 2007., 88–89.

² Troje pastirića vidjelo je Gospu koja ih je poticala na molitvu krunice i pokoru. Nakon što su to kazali svojim kod kuće, oni im nisu vjerovali. No, glas se o tome proširio, svijet je nastavio dolaziti, »milosti, ozdravljenja, obraćenja sve se više množila – i kroz ovo jedanaest godina izmijenilo se u Fatimi preko tri milijona poklonika«, Novi Lurd, u: *Gospa Sinjska*, 7 (1928.) 12, 223. Godinu kasnije, doznajemo kako se »pobožnost prema Fatimskoj Gospi širi nevjerojatnom brzinom i silno raste po svoj portugalskoj državi«, a s njome »cvate i kršćanski život«, Portugalski Lurd, u: *Gospa Sinjska*, 8 (1929.) 8, 158.

³ Usp. Antonio GAMELA, Cova da Iria, u: *Kalendar Srca Isusova i Marijina 1930.*, Zagreb, 1929., 120–124; Ante KATALINIĆ, Nad Fatimom Marija, u: *Marija*, 25 (1987.) 10, 302–304.

⁴ Usp. U Fatimi – Marijino portugalsko svetište, u: *Gospa Sinjska*, 13 (1934.) 8, 198.

komunizma,⁵ onda o slavlju 25. obljetnice ukazanja⁶ i detaljniji opis fatimskih zbivanja 1917. godine.⁷

Međutim, za fatimska ukazanja hrvatska javnost pravo je doznala i ozbiljno ih shvatila tek u jeku Drugoga svjetskog rata, kada se krajem godine 1942. pojavila knjiga *Čudo dvadesetog vijeka* fra Stanka Petrova († 1963.) u kojoj je potanko opisano što se dogodilo u Fatimi.⁸ Tako su zapravo tek ratne strahote otvorile oči hrvatskim katolicima, a s glasom o fatimskim ukazanjima širila se među njima i pobožnost prema Gospi Fatimskoj. U ratnom vohoru prepoznali su obistinjenje dijela Gospina govora, prihvaćali su njezine poruke te pobožnost prvih subota u mjesecu i pobožnost Bezgrešnom Srcu Marijinu.

Po završetku Drugoga svjetskog rata hrvatski narod našao se u komunističkoj diktaturi. Vjerski tisak nije smio izlaziti, pa nije moglo biti vijesti o Fatimi niti iz Fatime. Unatoč tome, u puku je u to vrijeme tinjala vjera u vjerodostojnost fatimskih poruka koje su do njega doprle, zaživljavala je njihova aktualnost i ukorjenjivalo se štovanje Gospe pod imenom Gospa Fatimska.

Nakon što su se upoznali s fatimskim ukazanjima, neki su iz hrvatskih krajeva od uprave fatimskog svetišta i leirijskog biskupa, pod čiju jurisdikciju ono ulazi, tražili da im pošalju Gospine kipove.⁹ U Portugalu su poznavali situaciju u kojoj su živjeli hrvatski katolici pa su njihovim zamolbama rado izlazili ususret. Tako su, malo-pomalo, u hrvatske krajeve počeli pristizati kipovi Gospe Fatimske. Koliko je poznato, prvi je godine 1956. došao u Bijeljину u Bosni i Hercegovini,¹⁰ drugi je godine 1958. stigao u Tordince, a treći 31. siječ-

⁵ Usp. Portugalci kod Gospe od Fatime, u: *Gospa Sinjska*, 17 (1938.) 7, 181.

⁶ Usp. *Gospa Sinjska*, 21 (1942.) 5–7, 48.

⁷ Usp. M. RUŽIČIĆ, Ukazanje u Fatimi, u: *Gospa Sinjska*, 19 (1940.) 7, 155–156.

⁸ Usp. Brat Stanko [Stanko PETROV], *Čudo dvadesetog vijeka. Marijina poruka iz Fatime*, Zagreb, 1942.; drugo povećano i slikama ukrašeno izdanje, Zagreb, 1943.; Usp. Josip Ante SOLDO, Hodočašća u Lurd, Fatimu i ostala evropska marijanska svetišta, u: Adalbert REBIĆ (ur.), *Naša prošteništa i Crkva na putu. Zbornik radova Trećeg hrvatskog mariološkog simpozija*, Zagreb, 1985., 579.

⁹ Usp. Vladimir PAVLINIĆ, Karavana romara preko 4 granice, u: *Glas Koncila*, 7 (1968.) 14, 10. Leirijski biskup otkrio je kardinalu Franji Šeperu kako je dosta kipova poslao u Hrvatsku, ali nakon što je čuo da ih sam kupuje, kardinal mu je zabranio da ih više šalje na dar.

¹⁰ U Krašiću ga je 31. svibnja 1959. godine okrunio zatočeni kardinal blaženi Alojzije Stepinac († 1960.) i prozvao Kraljicom Orijenta. Da kip u Krašiću ne otkriju stražari, pronijeli su ga u košari, nakon čega je odnesen u Bijeljину, da bi Gospa u njemu predstavljena ondje stolovala kao Kraljica kršćanskog Istoka i odande zračila nadom Gospinih poruka iz Fatime. Usp. Marijan BIJELIĆ, Fatimska Gospa – Kraljica Orijenta, u: *Veritas*, 6 (1967.) 3, 45; Juraj BATELJA, *Najljepše Mariji*, Zagreb, 1990., 66; Josip VRANEKOVIĆ, *Dnevnik – Život u Krašiću zaslužjenog nadbiskupa kardinala Alojzija Stepinca*, Zagreb, 2011., 736; Petar LUBINA, *Gospa Fatimska*, u: *Marija*, 52 (2014.) 5, 200a.

nja 1959. godine u Slobodnicu kraj Slavenskog Broda.¹¹ Svi su bili namijenjeni uglavnom župnim crkvama i izloženi su na čašćenje narodu Božjem. Samim time vjernički puk u tim crkvama upoznao se s fatimskim Gospinim ukazanjima i tamošnjim porukama.

S Drugim vatikanskim koncilom i uspostavom diplomatskih odnosa godine 1966. između Svete Stolice i bivše države, u Crkvi u Hrvata ponovno je oživio katolički tisak. U njemu su bile i novosti iz fatimskog svetišta i članci o fatimskim ukazanjima kao i o tamošnjim porukama. U tome je s vijestima prednjačio časopis *Marija*,¹² koji je već u drugom godištu donio pjesmu Fatimskoj Gospi¹³ i opis njezinih ukazanja.¹⁴ Na početku *Godine Gospe Fatimske*, slavljene od 13. svibnja 1967. do 13. svibnja 1968. godine u povodu 50. obljetnice fatimskih ukazanja, istaknut je na naslovnici njezin lik a u sljedećim brojevima nastavilo se predstavljati tijek fatimskih ukazanja.¹⁵

Pedeseta obljetnica Gospinih ukazanja u Fatimi našla je odjeka i u Crkvi u Hrvata. Njezino slavljenje po biskupijama, na koje je lisabonski nadbiskup pismom pozivao sve biskupe, a o čemu je hrvatsku katoličku javnost obavijestio nadb. Frane Franić († 2007), poticalo je hrvatske katolike još više na upoznavanje fatimskih ukazanja i prihvaćanje tamošnjih Gospinih poruka.¹⁶ Katolički tisak jubilej je najavljavao, pratio događanja vezana uza nj i o njima izvještavao. Predstavljao je fatimska ukazanja i tamošnje Gospine poruke, a o tome su objavljivane i zasebne knjižice.¹⁷ Gospi Fatimskoj spjevana je i uglazbljena i prigodna pjesma.¹⁸ Hodočašćem pristiglim iz Splita nadb. Frane Franić otvorio je 1. svibnja 1967. godine u Sinju »jubilarnu Fatimsku godinu« za svoju nadbiskupiju, tijekom koje su se svake nedjelje redala grupna hodočašća pojedinih župa u Sinj, a završila su za blagdan Male Gospe hodočašćem svih župa

¹¹ Prvi kip Gospe Fatimske u Hrvatsku donio je Marko Majstorović, i to u Tordince, o čemu je 19. travnja 1958. godine obavijestio biskupa Stjepana Bäuerleina, koji se tome obradovao. Usp. Marko BUBALO, *Tordinci – župa mučenika*, Tordinci, 2007, 201–202. Kip za Slobodnicu u Rimu je na Badnjak 1958. godine blagoslovio papa Ivan XXIII. Usp: <http://www.djos.hr/index.php/vijesti/1326-blagdan-gospe-fatimske-u-slobodnici> (27. VII. 2016.).

¹² Usp. Josip ANTLOVIĆ, Što je s trećom fatimskom tajnom?, u: *Marija*, 3 (1965.) 3, 117.

¹³ Usp. *Marija*, 2 (1964.) 5, 228. Riječi je napisao o. Mijo Škvorc, a glazbu o. Zlatan Plenković.

¹⁴ Usp. J. S., *Marija i Crkva* (XI), u: *Marija*, 2 (1964.) 5, 229–231.

¹⁵ Usp. Jeronim ŠETKA, *Fatima*, u: *Marija*, 5 (1967.) 3, 104–108.

¹⁶ Usp. Spartaco LUCARINI, Razgovarao sam sa svjedocima Fatime, u: *Marija*, 4 (1966.) 8, 345; Frane FRANIĆ, *Fatimski jubilej*, u: *Marija*, 5 (1967.) 3, 97–98.

¹⁷ Jeronim ŠETKA, *Fatimske poruke Majke Božje*, Split, 1967.; Ante JADRIJEVIĆ, *Fatimski jubilej. 50-godišnjica Gospinih ukazanja*, Makarska, 1967.; Paško VEŠARA, *Fatima, 50. Godišnjica Gospinih ukazanja 1917.–1967.*, Zagreb, 1967.

¹⁸ Gospi Fatimskoj, u: *Marija*, 5 (1967.) 5, 232. Riječi je napisala s. Marija od Presvetog Srca, a glazbu Stjepan Lovrić.

u Vepric.¹⁹ Pridružile su se i župe Kotorske biskupije, slaveći Fatimsku godinu od 8. siječnja do 13. listopada 1967. godine te hodočasteći 13. svibnja na svoj Otočić Gospe od Milosti.²⁰ Nakon trodnevnicе, šibenski biskup Josip Arnerić († 1994.) predvodio je 13. svibnja svečanu misu, govorio o značenju fatimskih ukazanja i obavio posvetu Srcu Marijinu.²¹ Biskupi su bili pozvani da se u glavnim Gospinim svetištima njihovih biskupija slavi svakog dana sveta misa za mir, za što je u Splitsko-makarskoj nadbiskupiji nadb. Frane Franić odredio grad Sinj.²²

Iz hrvatskih krajeva napokon su i hodočasnici išli u Fatimu. Nakon povratka oni su pridonosili širenju pobožnosti Gospi Fatimskoj i aktualnosti fatimske poruke, a time i pospješivali gradnju crkava, kapela i kapelica u čast Gospi Fatimskoj i Bezgrešnom Srcu Marijinu. Pobožnost Bezgrešnom Srcu Marijinu korijene vuče, naime, već od ranije, ali su je fatimska zbivanja pospješila.

2. Hodočašća u Fatimu

Crkveno priznanje fatimskih ukazanja značilo je potvrdu vjerodostojnosti te privatne objave. Ubrzo nakon toga u fatimsko svetište počinju organizirano pristizati hodočašća i iz drugih zemalja. Prvo službeno stiglo je 13. travnja 1931. godine iz bavarskog Münchena. Mjesec kasnije došlo je do Prvoga nacionalnog portugalskog hodočašća, u sklopu kojega su biskupi posvetili Portugal Bezgrešnom Srcu Marijinu.²³ Nakon što je godine 1946. u Fatimi okrunjen Gospin kip, po želji pape Pija XII., počeo je hodočastiti diljem svijeta. Tako se štovanje Gospe Fatimske širilo i po ostalim kontinentima pa su s njih započeli stizati mnogi hodočasnici u fatimsko svetište. Za 50. obljetnicu ukazanja hodočastio je u Fatimu i papa Pavao VI., o čemu je uslijedio opširan izvještaj u hrvatskome katoličkom tisku, a na što se, na svoj način, osvrnuo i društveni tisak.²⁴

¹⁹ Usp. Hodočašće grada Splita Gospi Sinjskoj povodom 50-godišnjice fatimskih ukazanja, u: *Marija*, 4 (1967) 4, 166–167; Hodočašća Gospi Sinjskoj, u: *Marija*, 5 (1967) 5, 233.

²⁰ Usp. Kotor, u: *Marija*, 5 (1967), 4, 169. Hodočašće je otvorio kotorski apostolski administrator.

²¹ Usp. Šibenik, u: *Marija*, 5 (1967) 5, 218.

²² Usp. Frane FRANIĆ, Fatimski jubilej, 97–98; Hodočašće grada Splita Gospi Sinjskoj povodom 50-godišnjice fatimskih ukazanja, 167.

²³ Kao zavjet što je Portugal pošteđen od komunizma, išli su ponovno 13. svibnja 1938. godine i obnovili posvetu Srcu Marijinu te uputili molbu u Rim, da se Srcu Marijinu posveti sav svijet, »da pred opasnošću koja nadire bude spašen i Marijinim posredovanjem podari mir Kristov u Kraljevstvu Kristovu«, Hremann NETTER, *50 Jahre Fatima – Chronik und Dokumentation*, Regensburg, 1967.

²⁴ Hrvatski katolički dvotjednik *Glas Koncila* najavio je njegov put i predstavio fatimsko svetište: Papa putuje u Fatimu, u: *Glas Koncila*, 6 (1967.) 10, 1–2; Papa u Fatimi ponizni

Čim se pružila mogućnost, i brojni hrvatski katolici hodočastili su u mjesto Gospina ukazanja. Prvo organizirano hrvatsko hodočašće u fatimsko svetište bilo je o završetku Fatimske godine, od 5. do 26. svibnja 1968. godine, pod pokroviteljstvom kardinala Franje Šepera († 1981.). Među 640 hodočasnika iz svih hrvatskih krajeva u jedanaest autobusa iz Zagreba i tri iz Splita, sudjelovalo je 87 svećenika zajedno s nadb. Franom Franićem i biskupom Celestinom Bezmalinovićem († 1994.). Naknadno im se iz Rima u Fatimi pridružio kardinal Franjo Šeper kao pročelnik Zbora za nauk vjere i, po završetku misnog slavlja koje je predvodio u fatimskoj bazilici Kraljice sv. Krunice, obavio posvetu hrvatskog naroda Bezgrešnom Srcu Marijinu. Time su se hrvatski hodočasnici u Fatimi sjedinili s vjernicima u domovini, gdje je ista posveta obavljana po svim crkvama. To je silno odjeknulo u hrvatskome katoličkom tisku. Samo hodočašće, reportaža o njemu u dvotjedniku *Glas Koncila*, a k tome i pripovijesti i dojmovi sudionika, bili su gotovo pola godine u središtu pozornosti hrvatske crkvene javnosti. Time je i samo Prvo hrvatsko narodno hodočašće u fatimsko svetište među hrvatskim katolicima pospješilo aktualnost Gospinih poruka svijetu iz Fatime i bilo im poticaj na nova hodočašća. Pokazalo je koliko su prihvaćena fatimska ukazanja i koliko su aktualne tamošnje Gospine poruke u hrvatskim krajevima. Gospa Fatimska i njezina ukazanja udomačili su se tako u hrvatskome vjerničkom puku, posebice među Marijinih štovateljima.

Šezdeseta obljetnica fatimskih zbivanja poslužila je kao povod za populariziranje fatimskih ukazanja i tamošnjih Gospinih poruka među hrvatskim katolicima. Novinarskim stilom one su iznesene na razmišljanje u posebnoj knjizi, jer je fatimska poruka i tada, »u doba vjerske klonulosti mnogih – vrlo aktualna: grijeh je zlo, razlog vječne propasti i izvor svih jada u tom našem nesređenom svijetu«, kako ističe u uvodnoj riječi knjige kardinal Franjo Šeper.²⁵ Sve to upoznavalo je hrvatski vjernički puk s Gospinim porukama iz Fatime, poticalo ga na prihvaćanje tih poruka i promicalo njihovu aktualnost.

Otada hrvatski katolici češće hodočaste Gospi u fatimsko svetište. Među organizatorima hodočašća ističe se fra Roko Tomić († 1993.), a spomen zavređuju i župnici Leopold Tepeš († 1996.) i fra Petar Bezina († 2015.) kao i neke agencije.²⁶ Uspostavom suvremene Republike Hrvatske hrvatska hodočašća u Fatimu

hodočasnika, u: *Glas Koncila*, 5 (1967) 11, 1–2; Ljudi, budite ljudi!, u: *Glas Koncila*, 6 (1967), 6, 2–3; Papa u Fatimi, u: *Marija*, 5 (1967) 4, 145–148; Govor pape Pavla VI u Fatimi, u: *Marija*, 5 (1967) 4, 148–152.

²⁵ Franjo ŠEPER, Uvodna riječ, u: Yves IVONIDES, *Fatima, da ili ne? U povodu 60-obljetnice Marijinih ukazanja u Fatimi*, Zagreb, 1977., 6.

²⁶ Roko Tomić je već 3. srpnja 1968. godine iz Splita vodio skupinu u Fatimu i Lurd te je tako nastavio – iz Splita, a kasnije iz Zagreba – i to gotovo svake godine, a nekih godina i

postala su još učestalija. U novije doba hodočaste sa svojim dušobrižnicima i hrvatski katolici koji žive i rade po zapadnoeuropskim zemljama, osobito oni iz Njemačke.

3. Crkve i kapele – žarišta aktualnosti fatimske poruke u Hrvatskoj

Čini se da su na hrvatske katolike najjače dojmove o fatimskim zbivanjima i tamošnjim Gospinim porukama ostavila slavlja jubileja 50. obljetnice Gospinih ukazanja u Fatimi i Prvo hrvatsko narodno hodočašće u fatimsko svetište. Dio crkava, kapela i kapelica u čast Bezgrešnom Srcu Marijinu u hrvatskim krajevima, na kojih su gradnju dobrim dijelom utjecale i fatimske poruke, sagrađen je većinom u doba prije Drugoga vatikanskog koncila, a dio onih posvećenih Gospi Fatimskoj građen je većim dijelom nakon Drugoga vatikanskog koncila. Prije Koncila je, naime, za gradnju novih crkava od državnih vlasti bilo teško isposlovati građevinsku dozvolu.²⁷

Za gradnju crkava, kapela i kapelica Gospi Fatimskoj u čast u hrvatskim krajevima bilo je više poticaja. Na prvom mjestu je vjera hrvatskih katolika u Boga i pobožnost prema Blaženoj Djevici Mariji. Tijekom svoje tegobne prošlosti, hrvatski narod, smješten na križištu vjerâ, kulturâ i svjetovâ, iskusio je u svojim patnjama, posebno u obrani od osvajača hrvatskih područja, osobitu majčinsku blizinu i ljubav »Odvjetnice Hrvatske, najvjernije Majke«. U njezinu čast nije se umarao, u znak zahvalnosti i kao zavjet, graditi svetišta, crkve, kapele i kapelice, podizati oltare, nabavljati umjetničke slike i kipove... Nastavio je tako i nakon što se upoznao s njezinim ukazanjima u Fatimi i tamošnjim Gospinim porukama, njih prihvatio te na taj način novim gradnjama prosljedio promicati pobožnost prema Gospi i na svoj način aktualizirati fatimske poruke.

Nazivom Gospe Fatimske crkveno vodstvo vjernicima je stavilo na razmišljanje nešto sasvim novo, što im je predložilo i za slavljenje. To je nov Gospin naslov, a povezan je s tajnama koje spominju fatimska ukazanja i tamošnje poruke. Sama srž fatimskih Gospinih poruka, sažetih u pozivu na molitvu i obraćenje, pospješivala je njihovo širenje i njihovu aktualnost. Jednako je to či-

više puta. Katkada u Fatimu, a katkada u Fatimu i Lurd zajedno. U njegovoj organizaciji hodočastio je u Fatimu od godine 1968. do 1983. godine 1.701 hodočasnik. Usp. Josip Ante SOLDO, Hodočašća u Lurd, Fatimu i ostala evropska marijanska svetišta, 566–568, 578.

²⁷ Iako je ondašnja država sa Svetom Stolicom godine 1966. uspostavila diplomatske odnose, gradnja crkava zakonski je, doduše, bila dopuštena, ali je dobivanje građevinskih dozvola bilo veoma otežano i trebalo je dugo čekati. Usp. Božo GOLUŽA, *Pregled povijesti hrvatskoga naroda*, Mostar, 2004., 192–193.

nilo i uvođenje spomen-dana Gospe Fatimske, a tako i gradnja crkava, kapela i kapelica njoj u čast.

Hrvatske katolike, koji su stenjali pod komunističkom čizmom, Gospine poruke iz Fatime učvršćivale su u vjeri da bezbožni komunizam nije vječan te su u njima podržavale nadu da će i komunistička strahovlada jednom prestati. Vjerojatno je tomu pridonosila i izričita Gospina poruka o obraćenju Rusije po činu posvete njezinu Bezgrešnom Srcu. Stoga su u fatimskim Gospinim porukama, u njihovu prihvaćanju i štovanju Gospe Fatimske na određen način nazirali dolazak oslobođenja od bezbožne totalitarne čizme.

Na odabir naslovnika nekih crkava Gospe Fatimske zasigurno je utjecalo i godišnje doba u koje se slavi njezin blagdan. On pada u prikladno vrijeme, u najljepšim mjesecima svibnju i listopadu, kad su vremenske prilike redovito prikladne za vjernička okupljanja.

U hrvatskim krajevima najčešće su biskupi i redovnički poglavari čija zajednica poslužuje dotičnu župu naslovnike crkava određivali u dogovoru sa župnicima. Vjernički puk o tome se malo pitao. O jubileju 50. obljetnice fatimskih ukazanja graditi crkvu Gospi Fatimskoj u čast bilo je zapravo aktualno, suvremeno, da ne kažemo – moderno.

Recimo nešto više o crkvama Gospe Fatimske u Crkvi u Hrvata, i to pod vidom prihvaćanja i aktualizacije Gospine fatimske poruke. Mnogo je lakše bilo doći do osnovnih podataka o pojedinoj crkvi, tj. o godini njezine gradnje, veličini i drugim materijalnim osobitostima, negoli do podataka o duhovnoj stvarnosti, o nazočnosti i aktualizaciji Gospinih fatimskih poruka u njoj. Zbog toga su neke riječi u sljedećim tekstovima logične pretpostavke i ne mogu biti apsolutne tvrdnje. Malo koja župna zajednica koja ima župnu crkvu posvećenu Gospi Fatimskoj objavljuje svoje programe vezane uz duhovne obnove na temelju fatimskih poruka. Jednako je tako na mrežnim stranicama dotičnih župa teško prepoznati prihvaćanje i aktualizaciju fatimskih poruka koje su, bez dvojbe, u dotičnoj župi ili crkvi itekako prisutne. Zato su u obliku male ankete zamoljeni zauzetiji voditelji župnih zajednica, gdje se činilo da se fatimska poruka intenzivnije promišlja i živi, da odgovore na neka pitanja kako bi se doznale specifičnosti obrađivane teme.

Većina crkava posvećenih Gospi Fatimskoj među Hrvatima »nastala« je 60-ih godina XX. stoljeća. Riječ nastala je pod navodnicima jer su neke od njih građene ranije, ali su za vrijeme koncilske i poslijekoncilske obnove preimеноvane u crkve Gospe Fatimske, odnosno Bezgrešnog Srca Marijina. Iako se štovanje Srca Marijina ukorijenilo u XVII. stoljeću, na nj su posebno potaknula fatimska ukazanja, pa ovdje donosimo i crkve tomu posvećene. Osam župnih

crkava u Crkvi u Hrvata posvećeno je Gospi Fatimskoj, gdje i sama župa nosi naslov Gospe Fatimske. Osam područnih crkava posvećeno je Gospi Fatimskoj, u šest se posebno časti Gospa Fatimska, iako njoj nisu posvećene, a sedam kapela nosi naslov Gospe Fatimske. Statistike se temelje na dostupnim podacima i ne jamče apsolutnu sigurnost.

Nakon uvodnih misli, donosimo prikaz crkava, kapela i kapelica u hrvatskim krajevima posvećenih Gospi Fatimskoj do čijih je osnovnih podataka bilo moguće doći, a poredane su prema vremenu gradnje:

3.1. Župne crkve posvećene Gospi Fatimskoj

U Crkvi u Hrvata osam župnih crkava posvećeno je Gospi Fatimskoj. To je otprilike 1% od crkava podignutih u čast Majci Gosposdinovoj. Crkva u Lužanima ima i sunaslovnika.

3.1.1. Lužani

U Lužanima, župi u Požeškoj biskupiji otvorenoj 7. svibnja 1967. godine, župna crkva posvećena je Gospi Fatimskoj i sv. Magdaleni. Trobrodna je to građevina (20 x 5,5 m) s drvenim pjevalištem i apsidom te 16 m visokim zvonikom šiljatijeg krova koji izrasta naslonjen ispred pročelja. Sagrađena je godine 1907. a godine 1970. je obnovljena. Temeljitiya obnova na njoj poduzeta je i prvih godina trećeg tisućljeća. Popločan je oltarni prostor i postavljen novi kameni oltar prema puku. Po završetku obnove crkvu i oltar je posvetio, predvodio proslavu 100. obljetnicu njezine izgradnje, 40. obljetnicu osnutka župe i 90. obljetnicu fatimskih ukazanja 7. listopada 2007. godine biskup Antun Škvorčević. U crkvi se časti kip Gospe Fatimske (0,90 m), koji je godine 1968. blagoslovio kardinal Franjo Šeper. Posebno je svečano za blagdan Gospe Fatimske 13. svibnja.²⁸

3.1.2. Labin Donji

U Labinu Donjem, novom dijelu grada na jugoistoku Istre, u Porečko-pulskoj biskupiji, nalazi se župna crkva posvećena Majci Božjoj Fatimskoj. Građena je s nakanom da će biti posvećena sv. Franji Asiškom, pa se zato njegov lik i isti-

²⁸ Usp. Otvorena nova župa Lužani, u: *Glas Koncila*, 6 (1967.) 11, 7; Novosti iz nove župe, u: *Glas Koncila*, 8 (1969.) 12, 8; Marija SAMARDŽIJA, Preko djece do duhovnoga uzleta, u: *Glas Koncila*, 52 (2003.) 47, 16; I[vica] Ž[uljević], Posvećena župna crkva, u: *Glas Koncila*, 46 (2007.) 41, 16.

če na pročelju. Trobrodno je to oniže kameno zdanje s apsidom i sakristijom, sagrađeno godine 1942., kao i 20 m visok zvonik ravna krova nedaleko od pročelja. U pokrajnjoj lađi oltar je sa svetohraništem i kipom Gospe Fatimske na stupu. Župa je ustanovljena 1960. godine. Za poslijekoncilske obnove izrađen je i mramorni oltar prema puku.²⁹ Bezbožne komunističke vlasti kasnije su tik pred njom dale podignuti prizemne trgovine i urede, kako bi je zaklonile i suzile prostor ispred crkve.

3.1.3. Lukavec

U Lukavcu nedaleko od Velike Gorice, jednoj od mlađih župa Zagrebačke nadbiskupije, nalazi se župna crkva posvećena Gospi Fatimskoj. Njezina gradnja započeta je godine 1960. zalaganjem odranskog župnika Ladislava Loine († 2004.), u čijem je sastavu župe bila i ondašnja podružnica Lukavec. Crkva je nepravilna oblika, a kraj pročelja diže se zvonik. Gradnja je bila vrlo mukotrpna. Mons. Velimir Čapek († 2009.) poslao je za nju u rujnu 1962. godine iz Rima kip Gospe Fatimske, ali zbog zabrane državnih vlasti 13. listopada crkva nije smjela biti blagoslovljena. Župnik ju je tjedan kasnije blagoslovio i slavio u njoj prvu misu, ali su i nakon toga uslijedili progoni vlasti pa su joj za prvo proštenje 13. svibnja 1963. godine vrata zapaljena. Godine 1989. poduzeto je njezino proširenje koje je, prema nacrtima arhitekata Maje i Mije Balenović izvršeno 2001. godine. Nakon toga 13. svibnja 2001. godine posvetio ju je kardinal Josip Bozanić, a vitrajima uresio akademski slikar Josip Biffel.³⁰

3.1.4. Split

U splitskoj četvrti Škrape, u prizemlju samostana sestara dominikanki, u Splitsko-makarskoj nadbiskupiji, izrađena je godine 1967. javna kapela Gospe Fatimske (20 x 6,50 m), koja služi kao župna crkva toga dijela grada. Ujedno je to prva crkva u čast Gospi Fatimskoj u nadbiskupiji.³¹ Prostor je povećan ugrađivanjem pjevališta, pa ima oko 170 metara četvornih površine. Kapelu je posvetio 13. svibnja 1967. godine nadb. Frane Franić i u toj prigodi otvorio za

²⁹ Usp. *Crkva u Istri*, Pazin, 1991., 81; *Gospa Fatimska*, u: *Marija*, 52 (2014.) 5, 200a.

³⁰ Usp. N. P., *Posvećena crkva »suzama zalivena«*, u: *Glas Koncila*, 30 (2001.) 20, 12.

³¹ U Odluci o otvaranju nove župe nadbiskup Frane Franić izrazio je želju da »nova župa bude središte štovanja Gospe Fatimske za čitavi Split i da se odavle šire poruke Gospi-ne, to jest moljenje ružarija, obraćenje k Bogu od grijeha, mir među ljudima i narodi-ma«, S[ilvana] B[URILOVIC], *Župa – središte štovanja Gospe Fatimske*, u: *Glas Koncila*, 56 (2017.) 21, 30.

to područje novu župu, koju je osnovao 15. kolovoza 1966. godine za brojne, iz okolice, doseljene vjernike. U kapeli je jednostavan kameni oltar prema puku, posvećen kad i crkva, i svetojstanište na postolju iza oltara. Nedaleko od njega kip je Gospe Fatimske, koji je 13. listopada 1982. godine u Fatimi predan hrvatskim hodočasnicima da ga ponesu za tu splitsku župu.³² Na pobočnom zidu njezin je reljef s karakteristikama hrvatskoga naroda (2,20 m), rad akademskog kipara Ivana Mirkovića. Nakon demokratskih promjena bile su poduzete pripreme oko izgradnje župne crkve i župnoga pastoralnog centra pa je 12. prosinca 1991. godine upriličena i izložba dvadeset i jednog natječajnog rada za izradu idejnoga urbanističko-arhitektonskog rješenja, ali do gradnje još uvijek nije došlo.³³

3.1.5. Borovo Naselje

U Borovu Naselju, vukovarskom predgrađu nastalu dvadesetih godina XX. stoljeća, u Đakovačko-osječkoj nadbiskupiji, župna je crkva posvećena Gospi Fatimskoj. Nova je to moderna jednobrodna građevina (20 x 20 m) trokutasta zabata, a do nje je pastoralni centar. Dijelom iz pročelja, a dijelom ispred njega izrasta visoki četvrtasti zvonik. U njegovu podnožju ulaz je u crkvu, a nad njim natkriveno predvorje trokutasta zabata. Ponad glavnog ulaza mozaik je Majke povratnika (3 x 3 m) akademskog slikara Milana Garčevića i supruge Mirjane, izrađen godine 2008. prema uputama ing. Aleksandra Bašića.

Crkvu je sagradila slavonskobrodska tvrtka Fenix-giu prema idejnom planu ing. A. Bašića, koji je osmislio i njezinu unutarjnost. Kamen temeljac i gradilište blagoslovio je 26. travnja 2003. godine nadb. Marin Srakić, a on je 4. svibnja 2008. godine novu crkvu s kamenim oltarom i posvetio. U nju je 7. listopada 2005. godine vraćen Gospin kip čudom spašen iz stare, u obrambenom Domovinskom ratu srušene crkve, koji je, zahvaljujući časnoj sestri Iva-

³² Prema župnikovu dopisu, kip je darovala Margareta Schensny iz Wertheima u Njemačkoj Ivanu Pavlu II. u Fatimi 13. svibnja 1982. godine. On ga je uzeo u znak zahvalnosti što je preživio atentat. U to doba župnik Škrapa don Zdenko Bralić molio je od leirijskog biskupa Gospin kip za svoju župu, što je podupro predsjednik Papinske međunarodne marijanske akademije fra Pavao Melada († 2003.). Po nalogu kardinala Agostina Casarolija 17. kolovoza 1982. godine i odobrenju Ivana Pavla II., kip je iz Fatime po hrvatskim hodočasnicima poslan i 3. studenoga 1982. godine stigao u Split. Blagoslovio ga je 15. svibnja 1983. godine biskup Ivo Gugić († 1996.).

³³ Usp. Nova Gospina crkva na periferiji Splita, u: *Glas Koncila*, 6 (1967) 11, 6; P. T., Iz atelijera akademskog slikara I. Mirkovića, u: *Marija*, 5 (1967) 2, 82–83; P. T., Nova Gospina crkva u Splitu, u: *Marija*, 5 (1967) 5, 206–207; Izložene makete, u: *Marija*, 30 (1992.) 2, 74; Mile VIDOVIĆ, *Splitsko-makarska nadbiskupija – župe i ustanove*, Split, 2004., 544.

ni Veselski, župnik fra Franjo Tomašević godine 1988. nabavio iz Fatime.³⁴ Za župnikovanja fra Flavijana Šolca († 2017.) na mjestu današnje crkve započela je godine 1968. izgradnja prve crkve Gospe Fatimske prema nacrtu graditelja Mikića. Za nju se nije nikako mogla dobiti građevina dozvola, pa je dopis išao i predsjedniku države, a i zavjet Gospi da će njoj biti posvećena.³⁵ Temeljni kamen blagoslovio je 1. svibnja 1968. godine biskup Stjepan Bäuerlein († 1973.), a crkvu posvetio 1. svibnja 1981. godine biskup Ćiril Kos († 2003.). Dio građevine preuređen je godine 1985. za stan i župni ured. Bila je to glavna neprijateljska meta za Domovinskog rata, koju su franjevci 18. listopada 1991. godine ostavili u plamenu. Nakon toga sve je minirano, a kamen temeljac za današnju crkvu simbolično je uzet iz oltara prijašnje. Kip Gospe Fatimske koji se danas u crkvi časti kao Gospa povratnika, nađen je 2. veljače 2000. godine u ruševinama stare, a okrunio ga je pozlaćenom krunom o 50. obljetnici fatimskih ukazanja 13. svibnja 2017. godine kotorski biskup Ilija Janjić.³⁶

³⁴ Usp. Vjenceslav JANJIĆ, *Izgradnja crkve u čast sv. Josipu u Vukovaru – Borovu naselju*, u: *Obavijesti Hrvatske franjevačke provincije svetog Ćirila i Metoda*, 69 (2017.) 1, 29–31; T[unjo] J[anjić], *Majko naša, očuvana lika, budi Majkom svih nas povratnika!*, u: *Glas Koncila*, 56 (2017.) 20, 16.

³⁵ »Od 1962. godine pa sve do 1967. župnik pater Flavijan Šolc uporno traži od vukovarskih gradskih komunističkih vlasti lokacijsku i građevinsku dozvolu. Svi pokušaji pali su u vodu. Godine 1967. spomenuti župnik, iz očaja piše pismo na ured Predsjednika države u Beograd. Prije toga učinio je Gospi osobni-privatni zavjet, ako dobije lokacijsku i građevinsku dozvolu, on će novu župnu crkvu posvetiti Gospi. Župa je posvećena još 1938. godine sv. Josipu Radniku. 13. svibnja, na blagdan Gospe Fatimske, iz Beograda dolazi pozitivan odgovor. Župnik to djelo prikazuje Gospi kao čudesni dar!«, piše župnik Borova Naselja fra Vjenceslav Janjić u dopisu početkom kolovoza 2016. godine. Usp. Vjenceslav JANJIĆ, *Povezanost Vukovara i Gospe Fatimske*, u: *Prilika. Mjesečni magazin Glasa Koncila*, 5 (113) svibanj 2017., 12.

³⁶ Usp. Emanuel HOŠKO, *Franjevci Hrvatske provincije sv. Ćirila i Metoda*, Zagreb, 1992., 160; Borovo, u: *Marija*, 20 (1982.) 9, 260; Župna crkva u Borovu Naselju, u: *Vjesnik Đakovačke biskupije*, 125 (1997.) 6, IV; Marijan KARAUŁA, *Župa u sjeni*, u: *Sojtelto riječi*, 22 (2004.) 254, 44–46; Zoran GOMAN, *Biskup Srakić blagoslovio gradilište i kamen temeljac za novu crkvu Gospe Fatimske u Borovu Naselju*, u: *Vjesnik Đakovačke biskupije*, 131 (2003.) 5, 386; Vlado ĆUTURA, *Liječe duhovne rane ratom nanesene*, u: *Glas Koncila*, 45 (2006.) 8, 20–21; Ante PERKOVIĆ, *Slikom i riječju kroz povijest župe sv. Josipa Radnika Vukovar – Borovo Naselje 1938–2008*, Vukovar, 2008.; Ante PERKOVIĆ, *Posveta crkve Gospe Fatimske u Vukovaru*, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, 136 (2008.) 5, 506; Tunjo JANJIĆ, *Vukovar se vraća kući*, u: *Katolički tjednik*, 8 (2009.) 46, 12–13; Vjenceslav JANJIĆ, *Povezanost Vukovara i Gospe Fatimske*, u: *Prilika, mjesečni magazin Glasa Koncila*, 5 (113) svibanj 2017., 12; T[unjo] J[anjić], *Majko naša, očuvana lika, budi Majkom svih nas povratnika!*, 16; Vjenceslav JANJIĆ, *Okrunjen kip Gospe Fatimske u Vukovaru – Borovu naselju*, u: *Obavijesti Hrvatske franjevačke provincije svetog Ćirila i Metoda*, 69 (2017.) 2, 97–99.

3.1.6. Stablina

U Stablini kraj Ploča, u Splitsko-makarskoj nadbiskupiji, na rubu brdske hridine povrh Crne Rike, diže se župna crkva Gospe Fatimske. Modernijeg je stila, a nad njom se diže jednostavan 26 m visoki zvonik na preslicu nepravilna oblika. Šezdesetih godina XX. stoljeća mještani i župnik nastanjuju se u Stablini i godine 1971. započinju gradnju crkve prema projektu ing. Vinka Galića. Kriptu je (14 x 7 m) započeo fra Mate Markota († 2016.), a završio fra Aleksandar Ribičić († 2005.), koji je spriječio njezino rušenje, prizivajući se čak na predsjednika države. Nadb. Frane Franić blagoslovio je 13. srpnja 1973. godine dovršenu kriptu i u njoj kip Gospe Fatimske. Zbog nepovoljne političke situacije gradnja je nastavljena zalaganjem župnika fra Frane Lace tek godine 1997., i to prema nacrtu ing. Joze Vidovića, što je nadgledao dipl. ing. Grgo Radoš. Oltar je na povišenu prostoru, a do njega kip Gospe Fatimske. Betonsko pjevalište ograđeno je vitrajima, a sedam ih je izradio akad. slikar Jeronim Tišljar. Gipsani reljefi postaja križnog puta rad su i dar talijanskog majstora Antonia Constantinija. Nakon uređenja, crkvu s oltarom posvetio je 20. veljače 2000. godine nadb. Ante Jurić († 2012.).³⁷

3.1.7. Orehovica Međimurska

U međimurskom mjestu Orehovica, u Varaždinskoj biskupiji, nalazi se župna crkva posvećena Majci Božjoj Fatimskoj. Jednostavna je to građevina trokutasta zabata kojoj iz pročelja izrasta zvonik piramidasta krova. Nad ulazom je nadstrešnica, a unutra na stupovima pjevalište. Sagrađena je za župnikovanja Ivana Juraka u petnaest mjeseci, koji je bio posebno pobožan Gospi pa je i njegovom odlukom Gospi Fatimskoj i posvećena. Kardinal Franjo Kuharić († 2002.) blagoslovio je na blagdan Presvetog Trojstva 1971. godine kamen temeljac, a 23. rujna 1972. godine kip koji je iz Fatime dovezao župnik Ivan Jurak, tri zvona i elektronske orgulje. Biskup Josip Salač († 1975.) posvetio je 24. rujna 1972. godine oltar i novu crkvu, prvu na međimurskom području građenu nakon Drugoga svjetskog rata. Za gradnju je svaka obitelj u župi priložila dar

³⁷ Usp. Josip Ante SOLDO, *Franjevačka provincija presvetog Otkupitelja*, Split, 1979., 195; E. MARKOTIĆ, Vjera naroda podigla crkvu, u: *Glas Koncila*, 39 (2000.) 10, 23; Frano LACO, Gradnja i posveta crkve u Stablini, u: *Vjesnik Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja*, 49 (2000.) 1, 12–13; Mile VIDOVIĆ, *Sakralni objekti u dolini Neretve*, Metković, 1998., 101–102; Mile VIDOVIĆ, *Splitsko-makarska nadbiskupija – župe i ustanove*, 332–333; Aleksandar RIBIČIĆ, *Moj križ na mrtvim zgradama. Doživljaji stablino-plinsko-baćinskog župnika*, Zaoštrog, 1992., 58–75.

u visini cijene jedne krave. Orehovica je 3. siječnja 1980. godine proglašena župom, a slavlje 25. obljetnice predvodio je 9. siječnja 2005. godine biskup Marko Culej († 2006.) i blagoslovio nove orgulje. Tijekom godine 2006. akademski slikar Stjepan Đukić Pišta oslikao je svetište slikoreljefom.³⁸ Svečano je za obljetnicu ukazanja 13. svibnja, za koju se pripravlja trodnevnicom, a u procesiji se nosi Gospin kip. Dva puta župljani su hodočastili u Fatimu pa su brojni nabavili Gospine kipove i slike.

3.1.8. Velimirovac

U našičkom naselju Velimirovac, u Požeškoj biskupiji, sjeverno od grada, nalazi se župna crkva posvećena Gospi Fatimskoj. Jednobrodna je to građevina trokutasta zabata sa zvonikom višekutna piramidasta krova nad kojim je križ. U naselju je najprije godine 1964. kupljena kuća i pretvorena u kapelu, a godine 1980. sagrađena je crkva. Do dana 29. lipnja 2004. godine služila je kao podružnica našičke župe, a otada je župna crkva novoutemeljene župe Gospe Fatimske. Glavno slavlje je za obljetnicu prvog ukazanja 13. svibnja. Srebrni jubilej crkve proslavljen je 13. listopada 2008. godine, kada je misno slavlje predvodio biskup Antun Škvorčević.³⁹

3.2. Područne crkve posvećene Gospi Fatimskoj

U Crkvi u Hrvata osam je područnih crkava posvećeno Gospi Fatimskoj. Ona u Traparima ima i sunaslovnika.

3.2.1. Poljanski Lug

U Poljanskom Lugu, u Zagrebačkoj nadbiskupiji, nalazi se crkvica Majke Božje Fatimske. Jednostavna je to pačetvorina kojoj se iz pročelja izvija zvonik piramidasta krova. Blagoslovio ju je 24. rujna 1961. godine remetski župnik Leopold Rusan. Na poticaj župnika Franje Žnidareca, udova Jagica Hršak kupila je kućicu svojeg brata i privremeno je pretvorila u kapelu. Darovala ju je župnoj

³⁸ Usp. U Međimurju u 15 mjeseci izgrađena crkva, u: *Glas Koncila*, 11 (1972.) 20, 14; Jasminka BAKOŠ-KOCIJAN, Nove orgulje za srebrni jubilej, u: *Glas Koncila*, 44 (2005.) 5, 24; HODOČASNIK, Župa Majke Božje Fatimske, u: *Glasnik Srca Isusova i Marijina*, 102 (2011.) 1, 28–29.

³⁹ Usp. Svi osim nepismenih..., u: *Glas Koncila*, 5 (1966.) 5, 6; Emanuel HOŠKO, *Franjevci Hrvatske provincije sv. Ćirila i Metoda*, 177.

crkvi sv. Vida u Vrbovcu, ali je oduzeta za potrebe tamošnje osmogodišnje škole. Nakon nagodbe otvorena je kapela, koja je kasnije preuređena.⁴⁰

3.2.2. Mostanje

U Mostanju, područnici župe Kamensko kraj Karlovca u Zagrebačkoj nadbiskupiji, nalazi se crkvice posvećena Gospi Fatimskoj. Uvidjevši potrebu za molitvenim prostorom na tom području, župnik Ivan Fink kupio je od obitelji Brinc godine 1962. kuću. Otvaranje kapele u njoj odobrio je 24. prosinca 1962. godine kardinal Franjo Šeper, a prva misa održana je 17. siječnja 1963. godine. Kapela je preuređena i proširena godine 1967. prema nacrtima akademske kiparice Lidije Salvaro, nakon čega ju je 3. rujna 1967. godine blagoslovio Nikola Borić. U prostoriji od 50 m četvornih oltar je prema puku, prvi u tom kraju. Za crkvicu je godine 1966. iz Fatime dopremljen kip Gospe Fatimske, a godine 1978. crkvice je temeljito obnovljena. Proštenje je u njoj 13. listopada.⁴¹

3.2.3. Jadreški

U Jadreškima kraj Pule, župa Šišan u Porečko-pulskoj biskupiji, u nekadašnjoj školi, izgrađenoj godine 1912., koja je od privatnika kupljena i prilagođena, zalaganjem župnika Atilija Krajcara uređena je crkvice Gospe Fatimske i zatim 10. prosinca 1967. godine blagoslovljena. U njoj je drveni oltar koji je darovalo Pazinsko sjemenište, u koje je prethodno stigao iz zagrebačke bolničke kapele KBC Sestara milosrdnica. Na pročelju crkvice ima zvonik na preslicu, a u njoj je kip Gospe Fatimske. Unutarnje zidove oslikao je simbolima prof. Alfred Peruška iz Pule.⁴²

3.2.4. Bukovlje

U Bukovlju, selu župe Barilovički Cerovac u Zagrebačkoj nadbiskupiji, započela je 1. svibnja 1968. godine izgradnja područne crkve u čast Majke Božje

⁴⁰ Usp. Josip ŠIMIĆ-IVANOV, Marija među Hrvatima, u: *Marija*, 16 (1978.) 3, 113; Z. ŠUŠNJIĆ, Kapelica Majke Božje Fatimske u Poljanskom Lugu, u: *Advocata Croatiae*, 17 (2012.) 47A, 28.

⁴¹ Usp. Blagoslov kapelice, u: *Glas Koncila*, 6 (1967.) 19, 7; Teofil KREUZE, Karlovac – Kamensko, u: RAZNI AUTORI, *Iz povijesti karlovačkih župa*, Karlovac, 1979., 165; Vladimir JAKIĆ (ur.), *Kamensko i crtice iz povijesti sela kamenske župe*, Kamensko, 2004., 69.

⁴² Usp. Malo selo dobilo svoju crkvicu, u: *Glas Koncila*, 7 (1968.) 3, 7; Jadreški u Istri, u: *Marija*, 6 (1968.) 8, 357; *Crkva u Istri*, 133; GK, Pola stoljeća »školske crkve« Gospe Fatimske, u: *Glas Koncila*, 56 (2017.) 20, 16.

Fatimske (18 x 8 m). Janko Oberški blagoslovio je 23. lipnja 1968. godine za nju temeljni kamen, a u prosincu je iste godine betonskim blokovima došla pod krov. Zbog novčane oskudice, daljnje uređenje išlo je dosta sporo. Novu crkvu, sagrađenu zalaganjem župnika Živka Mihelčića, posvetio je 4. svibnja 1972. godine kardinal Franjo Kuharić. Na posveti su sudjelovali i gosti iz Australije, koji su za crkvu darovali kip Gospe Fatimske.⁴³

3.2.5. Momići

U Momićima, podružnici župe Bagalović u Splitsko-makarskoj nadbiskupiji, nalazi se crkva Gospe Fatimske. Novija je to građevina neobična tlocrta, trokutasta zabata s uvučenim podnožjem pročelja, predvorjem, koje podržavaju četvrtasti stupovi. Njezina izgradnja započeta je godine 1973. za župnika Špire Vukovića († 1994.) i završena za župnikovanja Joze Varvodića, nakon čega ju je blagoslovio 13. svibnja 1982. godine kotorski biskup Marko Perić († 1983.). Zvonik piramidasta krova dograđen je nedaleko od oltarnog prostora od betona za župnika Stjepana Barišića godine 1995. prema nacrtu ing. Tome Nogolice, a u njegovu prizemlju uređena je sakristija. Rekonstrukcija crkve započela je godine 2005. za župnika Zrinka Brkovića, a tijekom godina 2011./2012. preuređena je i nadograđena. Na povišenu oltarnom prostoru kameni je oltar, a na zidu iza njega svetohranište i ponad njega raspelo. Na pobočnom zidu kip je Gospe Fatimske.⁴⁴

3.2.6. Trapari

U područnici Trapari, župa Požeške Sesvete u Požeškoj biskupiji, nalazi se crkvica Gospe Fatimske i sv. Antuna Pustinjaka. Jednobrodna je to pačetvorina od opeke trokutasta zabata s tornjem piramidasta završetka nad pročeljem i križem. Sagrađena je darovima dobrotvora i vjernika iz Trapara i Novoselaca. U njoj je kameni oltar s kipom Gospe Fatimske, koji su mještanke koje žive u Americi godine 1976. nabavile u Fatimi i, s gradilištem za crkvu, darovale u

⁴³ Usp. Župa gradi crkve, u: *Glas Koncila*, 9 (1970.) 19, 14; Novu crkvu u Bukovlju, u: *Marija*, 10 (1972.) 7, 295.

⁴⁴ Usp. GUSAR, Momići, u: *Marija*, 20 (1982.) 9, 260–261; Mile VIDOVIĆ, *Sakralni objekti u dolini Neretve*, 16–18; Mile VIDOVIĆ, *Splitsko-makarska nadbiskupija – župe i ustanove*, 299–300; <http://zupakarmelskegospe.weebly.com/crkva-gospe-fatimske-u-momi263ima.html> (28. VII. 2016.).

spomen na svoju pokojnu majku Elizabetu. Crkvu je posvetio 13. svibnja 1979. godine kanonik Janko Penić. Svečano je u Traparima 13. svibnja.⁴⁵

3.2.7. Dubravice

U sklopu novoga župnog stana usred Dubravica, u Šibenskoj biskupiji, prema nacrtu ing. Ive Sorića izgrađena je crkva Gospe Fatimske. Župna crkva dosta je udaljena od naselja kao i župna kuća pa je bliže napravljen novi župni stan s popratnim prostorijama i crkvom. Jednobrodno je to zdanje s natkrivenim predvorjem, koje se naslanja na župni stan. Gradnja je započela 5. travnja 1984. godine, a po uređenju blagoslovio ju je 18. svibnja 1986. godine provincijal fra Šimun Šipić († 1992.). U crkvi je kip Gospe Fatimske, koji je stajao na vatikanskom Trgu sv. Petra za opće audijencije 13. svibnja 1981. godine, kada je pokušao atentat na Ivana Pavla II. Odatle je prispio u sjedište Papinske međunarodne marijanske akademije u Rimu, a njezin predsjednik fra Pavao Melada († 2003.) prosljedio ga je u Hrvatsku preko fra Roka Tomića za potrebe Provincije. Župnik fra Tomislav Brekalo dobio ga je za netom sagrađenu crkvu u Dubravicama. Kardinal Franjo Kuharić okrunio ga je 13. svibnja 1990. godine zlatnom krunom.⁴⁶ Za blagdan 13. svibnja okupe se oko njega vjernici i iz okolnih mjesta. Za obrambenoga Domovinskog rata 13. rujna 1991. granatama je srušena crkva i oštećen kip, koji je s narodom išao u izgnanstvo, a godine 1994. su obnovljeni.⁴⁷

3.2.8. Privlaka

U Privlaci, na Rokovačkoj cesti, na izlazu iz naselja prema Vinkovcima, u Đakovačko-osječkoj nadbiskupiji, nalazi se crkvice posvećena Gospi Fatimskoj (7,50 x 6 m). Neuobičajena je, okruglasta izgleda s predvorjem na stupovima, a nadvisuje ju zvončić na preslicu sa zvonom. Podignuta je, prema projektu Mandice Sanković godine 2001. u znak zahvalnosti Gospi za zaštitu u obrambenome Domovinskom ratu, nakon čega ju je 13. svibnja 2001. godine

⁴⁵ Usp. Đuro KUNTARIĆ, Kip Majke Božje Fatimske u Traparima, u: *Marija*, 14 (1976.) 10, 388–389; Trapari, u: *Marija*, 17 (1979.) 8, 303–305. Darovateljice su tri sestre rođene Ziman: Pavlina, Rozalija i Veronika.

⁴⁶ Dar je to domaćeg sina Josipa Laće iz Kanade.

⁴⁷ Usp. N. A., Dubravice nastavljaju živjeti, u: *Glas Koncila*, 27 (1988.) 23, 6; Oko Gospe po domovini, u: *Marija*, 24 (1986.) 6, 235; Petar KLARIĆ, *S prognanim narodom*, Dubravice, 1997., 13–14, 25, 30, 66–67, 182–184.

blagoslovio župnik Vinko Hajduk. Znak je i zahvalnosti poginulima u obrani domovine, kojih su imena uklesana na izvanjskom zidu. Radove je izveo Marinko Jokić iz Privlake. Na tom mjestu bila je od godine 1927. manja kapela Sedam žalosti Marijinih, nastradala u Drugom svjetskom ratu i godine 1971. obnovljena. Otada se časti Gospa Fatimska. Svakog 13. u mjesecu, od svibnja do listopada, puk u procesijama dolazi do kapele, obavi pobožnosti i sudjeluje u misnom slavlju.⁴⁸

3.3. Crkve u kojima se svečano slavi blagdan Gospe Fatimske

Iako neke župne crkve u Hrvata nisu posvećene Gospi Fatimskoj, u njima se njezin blagdan na osobit način slavi. Donosimo one do čijih smo podataka došli.

3.3.1. Tordinci

Župna crkva u Tordincima, u Đakovačko-osječkoj nadbiskupiji, posvećena je Presvetom Trojstvu. Već je godine 1958. župnik za nju nabavio kip Gospe Fatimske. Budući da je župa dosta udaljena od Aljmaša i Ilače, biskup Stjepan Bäuerlein pohodio je 4. svibnja 1958. godine Tordince, blagoslovio kip i tordinačku župnu crkvu proglasio dekanatskim svetištem Gospe Fatimske. Od godine 1985. kip je hodočastio po tordinačkim obiteljima. Krajem godine 1991. odnijeli su ga srpski pobunjenici, ali je nabavljen novi. Blagoslovljen je u Fatimi 13. kolovoza 1999. godine i dopremljen u Rim, a 4. rujna u Zagreb, odande 12. rujna u Tordince. Okrunio ga je 13. listopada 2014. godine župnik Dejan Bupal.⁴⁹ Svečano je 13. svibnja i 13. listopada, kojima prethodi trodnevna duhovna priprema. Prije misnog slavlja molitva je i prigoda za sakrament pomirenja, zatim se pjeva *Trinaestoga svibnja*, a završava se procesijom s Gospinim kipom i posvetnom molitvom Srcu Marijinu.⁵⁰

3.3.2. Slobodnica

U župnoj crkvi sv. Marka u Slobodnici kraj Slavenskog Broda, u Đakovačko-osječkoj nadbiskupiji, posebno se štuje Gospa Fatimska, koja je na neki način

⁴⁸ Usp. AA, Privlaka (nova kapelica), u: *Vjesnik Đakovačke biskupije*, 129 (2001.) 9, 640–641.

⁴⁹ Usp. Tatjana ADŽIĆ, Krunjenje Gospe Fatimske, u: *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije*, 142 (2014.) 11, 106.

⁵⁰ Usp. Marko BUBALO, *Tordinci – župa mučenika*, 201–202. Kip je nabavio župnik Marko Majstorović. Usp. www.djos.hr/index.php/vijesti/1879-proslava-gospe-fatimske (2. VII. 2016.).

zaštitnica Slobodnice. Prvi kip donesen je u župu iz Tordinaca u vrijeme pučkih misija u studenome 1958. godine, a za u crkvu 31. siječnja 1959. godine iz Fatime. U Rimu ga je na Badnjak godine 1958. blagoslovio papa Ivan XXIII., a na Svetog Marka pronesen je u veličanstvenoj procesiji kroz selo. S kipom je došla i posvetna molitva Gospi Fatimskoj, koju su župljani prihvatili i rado je mole na kraju svete mise. Blagdanu Gospe Fatimske prethodi trodnevna duhovna obnova, a po završetku mise u procesiju s kipom uključi se cijelo selo. Svake godine procesija ide drugom ulicom, prođe u pet godina svakim njegovim dijelom, pa okite kuće i na kraju ulice za Gospu naprave sjenicu, gdje je molitvena postaja. Procesija se držala gotovo bez prekida i za vrijeme komunističkog režima. Prije mise u crkvi se moli krunica. Svaka kuća ima veliku Gospinu sliku, svi joj se rado mole, na što ih potiče župnik.⁵¹

3.3.3. Đurđevac

U župnoj crkvi sv. Jurja u Đurđevcu, u Bjelovarsko-križevačkoj biskupiji, slavi se svečano 13. svibnja blagdan Gospe Fatimske. Njezin kip, koji je u dnu crkve, premjeste za blagdan pred oltar. Pred njim mole krunicu kojoj slijedi misno slavlje na kojem se u homiliji nazočnima približavaju fatimske poruke i istakne njihova aktualnost za naše dane. Po završetku se posebnom molitvom svijet stavlja pod Gospinu zaštitu.⁵²

3.3.4. Karlovac – Švarča

Pri utemeljenju župe sv. Franje Ksaverskog u Karlovcu na Švarči, u Zagrebačkoj nadbiskupiji, godine 1965. osjećala se potreba za Gospinim kipom pa je godine 1968. nabavljen kip Gospe Fatimske, koji je blagoslovio kardinal Franjo Kuharić. Nosi se češće u procesijama u različitim zgodama, pred njim je moljena krunica, osušena mnoga suza, podignuta mnoga duša, ohrabreno mnogo srca...⁵³

⁵¹ Usp. Josip FILIPOVIĆ, Župa Sv. Marka evanđelista – Slobodnica, u: *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije*, 142 (2014.) 1, 64–65. Kip je nabavljen zahvaljujući župniku Adamu Dakiću, a blagdan je započeo slaviti župnik Miro Tomas. Usp. <http://www.ika.hr/index.php?prikaz=vijest&ID=180086>; www.djos.hr/index.php/vijesti/2881-blagdan-gospe-fatimske (2. VII. 2016.).

⁵² Usp. <http://zupadjurdjevac.com/obiljezen-blagdan-blazene-djevice-marije-fatimske/> (2. VII. 2016.).

⁵³ Usp. Ferdinand VRAŽIĆ, Karlovac – Švarča, u: RAZNI AUTORI, *Iz povijesti karlovačkih župa*, 178. Nakon tih vijesti, nisam naišao kasnije ni na jedan podatak o slavlju blagdana Gospe Fatimske ili nečem sličnom u toj župi.

3.3.5. Rešetari

Novogradiški župnik Mirko Bijelić o 50. obljetnici fatimskih ukazanja najavio je godine 1967. gradnju područne crkve u Rešetarima, danas u Požeškoj biskupiji. Te godine skupina novogradiških župljana hodočastila je u Fatimu i donijela kip Gospe Fatimske za planiranu crkvu. Posvećena je Kristu Kralju, a godine 1977. postala je župnom. U njoj se svečano slavi blagdan Gospe Fatimske 13. svibnja, kad je u župi i dan klečanja,⁵⁴ za koji se župljani pripremaju višednevnom duhovnom obnovom.⁵⁵

3.3.6. Slavonski Brod

U slavonskobrodskoj župnoj crkvi Duha Svetoga u Malom Parizu, u Đakovačko-osječkoj nadbiskupiji, 13. svibnja svečano se slavi blagdan Gospe Fatimske. Započelo je to godine 2011., kada je njezin kip obnovljen i okrunjen pozlaćenom krunom s poludragim kamenjem. To je treći koji je iz Fatime, gdje je blagoslovljen, krenuo u svijet i stigao s humanitarnom pomoći nakon Drugoga svjetskog rata u Hrvatsku, a godine 1969. u župu. Blagdanu prethodi trodnevnicu, a po blagdanskom misnom slavlju slijedi procesija s kipom gradskim ulicama.⁵⁶

3.4. Kapele i kapelice posvećene Gospi Fatimskoj

U Crkvi u Hrvata ima sedam kapela i kapelica Gospe Fatimske. Ona u Budrovcu ima i svoga sunaslovnika. Naglašavamo da kapele nekih ženskih samostana posvećene Gospi Fatimskoj nisu ovdje ubrojene.

3.4.1. Gala

U prizemlju župne kuće u Gali kraj Sinja, u Splitsko-makarskoj nadbiskupiji, nalazi se kapela Gospe Fatimske. Otvorena je 1. svibnja 1965. godine nakon što

⁵⁴ Usp. Kamenko J[OLIĆ], Oaza kraj »Zlatne doline«, u: *Marija*, 27 (1989.) 7–8–9, 262, u: <http://www.novagra.hr/40-godina-zupe-krista-kralja-resetari> (8. VII. 2017); Višnja MIKIĆ, Klečeći slavili župni jubilej, u: *Glas Koncila*, 56 (2017.) 20, 27.

⁵⁵ Usp. K., U znaku Fatime, u: *Marija*, 27 (1989.) 6, 237.

⁵⁶ Kip je u župu donio godine 1969. Marko Majstorović. Usp. Josip FILIPOVIĆ, Župa Duha Svetoga Slavonski Brod (2), u: *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije*, 142 (2014.) 6, 55; Kruna za kip bila je zajednički dar župnika Stjepana Belobrajdica i roditelja svećenikâ, bogoslovâ, sjemeništara te župe kao poticaj na molitvu za nova duhovna zvanja. Usp. Brankica LUKAČEVIĆ, Proslavljen blagdan Gospe Fatimske, u: *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije*, 140 (2012.) 6, 484. Usp. još <http://www.ika.hr/index.php?prikaz=vijest&ID=141577> (26. VII. 2016.).

je marom fra Ivana Marunice († 1988.) sagrađena župna kuća, a služi župniku za svagdanje potrebe i kao vjeronaučna dvorana.⁵⁷

3.4.2. Šestanovac

U kući sestara Služavki Malog Isusa na Šestanovcu, u Splitsko-makarskoj nadbiskupiji, nalazi se kapela Gospe Fatimske. Blagoslovio ju je i u njoj kameni oltar posvetio 18. kolovoza 1968. godine nadb. Frane Franić. Sestre su godine 1966. došle u župu, dobile kuću i u njezinu prizemlju imaju kapelu (14 x 7 m), koja dobro dođe okolnim vjernicima. U njoj su se redovito održavale mise i vjeronauk za komunističke vladavine. Blagdan Gospe Fatimske 13. svibnja danas je Dan općine pa je svečano i drži se procesija kroz mjesto.⁵⁸

3.4.3. Studenci

Uz put prema Lovreću, u Studencima u Splitsko-makarskoj nadbiskupiji, Ivan Šakić godine 1987. dao je sagrađiti kapelicu Gospe Fatimske. Uslijed proširivanja ceste, kapela koja je bila na tom mjestu je srušena, pa je, zalaganjem župnika fra Ante Sekeleza († 2002.), umjesto nje za 70. obljetnicu fatimskih ukazanja sagrađena nova. Po uređenju fra Ante ju je 6. siječnja 1988. godine i blagoslovio. Radove je izveo Dane Milas, a kip darovao Ivan Cikojević.⁵⁹

3.4.4. Beloslavec

U Beloslavcu, u župi Bedenica u Varaždinskoj biskupiji, nalazi se kapelica Gospe Fatimske. Pačetvorinica je to kojoj iz pročelja izrasta zvoničić piramidasta krova, podignuta godine 1992. za svibanjske pobožnosti na mjestu nekadašnjeg raspela.⁶⁰

3.4.5. Nerežišća

U Nerežišćima na Braču, u župi Hvarske biskupije, nalazi se kapelica Gospe Fatimske. Uklopljenu u suhozid, na ostatcima stare, obnovila ju je godine 1994.

⁵⁷ Usp. Mile VIDOVIĆ, *Splitsko-makarska nadbiskupija – župe i ustanove*, 73; Gala kod Sinja, u: *Marija*, 4 (1966.) 5, 218.

⁵⁸ Usp. Novi duhovni centar, u: *Glas Koncila*, 7 (1968.) 18, 7; Mile VIDOVIĆ, *Splitsko-makarska nadbiskupija – župe i ustanove*, 364. Za kapelu bi se moglo reći da je područna crkva, jer u naselju druge nema.

⁵⁹ Usp. Ante SEKELEZ, Naša nova ljepotica, u: *Studenci*, 4 (1988.) 1, 2–3; Bruno PEZO, *Župa svetog Ilije Studenci*, Studenci, 2001., 49–50.

⁶⁰ Usp. Josip ŠIMIĆ-IVANOV, *Marija među Hrvatima*, 114.

nerežiška molitvena zajednica. Trokutasta je zabata, kvadratne niše kružna završetka s križem nad pročeljem, a u niši je porculanski Gospin kip.⁶¹

3.4.6. Budrovac

U budrovačkim vinogradima, u predjelu zvanu Grabri, župa Kalinovac u Varaždinskoj biskupiji, nalazi se kapela Sv. Križa i Gospe Fatimske. Pačetvori- na (3 x 4 m) je to trokutasta zabata sa zvoničićem na preslicu i zvonom nad pročeljem. Dao ju je podignuti u svojem vinogradu kao zavjet Mladen Rogoz. Kamen temeljac blagoslovljen je 13. svibnja 2007. godine, oslikao ju je Mario Posavec, tri vitraja djelo su Borisa Milića, a Gospin kip nabavljen je iz Fatime. Kapelu je blagoslovio 6. lipnja 2010. godine župnik Mladen Gorupić.⁶²

3.4.7. Brezovljani

U područnici Brezovljani, u župi Sv. Ivan Žabno u Bjelovarsko-križevačkoj biskupiji, nalazi se kapela Majke Božje Fatimske.⁶³

4. Prihvat i aktualizacija fatimske poruke u crkvama Gospe Fatimske

Crkve, kapele i kapelice posvećene Gospi Fatimskoj u hrvatskim krajevima same su po sebi znak koji govori o fatimskim ukazanjima i tamošnjim Gospinim porukama te potiče na pobožnost Gospi Fatimskoj i Bezgrešnom Srcu Marijinu. Aktualizacija i prihvaćanje fatimskih poruka u njima uglavnom se događa za blagdane Gospe Fatimske i Bezgrešnog Srca Marijina. Slavljenje tih blagdana nužno priziva u sjećanje fatimska ukazanja, koja propovjednik nazočnima približava, kako bi njihovu poruku i dotični vjernici mogli svjesnije prihvaćati i savjesnije živjeti. Slavljenju blagdana redovito prethodi višednevna duhovna priprava, a neizostavan dio blagdanskog slavlja je i procesija (navečer sa svijećama) u kojoj se nosi Gospin kip. U nekim mjestima odvija se gradskim ulicama, koje vjernici urese cvijećem, pa se čak natječu koja će ulica biti ljepša. Te procesije manifestacije su vjere koje aktualiziraju

⁶¹ Usp. Nenad KUŠĆEVIĆ – Josip VRANJIČIĆ (ur.), *Pohodite crkve, crkvice, kapele i kapelice u župi Nerežišća*, Nerežišća, 2004., 29.

⁶² Usp. <http://budrovac.com/index.php/zupa/crkve-i-kapelice/kapelica-sv-kriza-i-gospe-fatimske-budrovac> (11. VII. 2016.). Dao ju je opremiti oltarom sa svetohraništem, ambonom i ostalim nužnim dobrotom obitelji ing. Branka Međurečana i potporom brojnih Kalinovčana i Budrovčana.

⁶³ Usp. Josip ŠIMIĆ-IVANOV, *Marija među Hrvatima*, 112.

fatimska ukazanja i tamošnje Gospine poruke te potiču na pobožnost Gospi Fatimskoj.

U svim crkvama s fatimskim predznakom fatimske poruke su aktualne. To se osjeća posebno o samom blagdanu Gospe Fatimske 13. svibnja ili 13. listopada, kojemu često prethodi trodnevnica ili pak devetnica u kojoj se sadržajno prizivaju u sjećanje, posvješćuju se, prihvaćaju i aktualiziraju Gospine poruke iz Fatime. U nekim župnim zajednicama i crkvama kao obljetnica fatimskih Gospinih ukazanja obilježava se svaki 13. u mjesecu, od svibnja do listopada. Pače se u Borovu Naselju svakog 13. u mjesecu tijekom čitave godine obavlja i posebna pobožnost Gospi. Taj spomen oživljen je činjenicom pokušaja ubojstva sada već svetoga pape Ivana Pavla II., koji se dogodio 13. svibnja 1981. godine, a u kojem je svetac bio uvjeren da mu je Gospa spasila život. Ti dani prava su zgoda za propovjednike da okupljeni puk podsjetite na Irijsku dolinu i da mu dio od onoga što se tamo zbivalo iznesu, približe i protumače. Približavanje Gospinih poruka iz Fatime suvremenom vjerniku u njegovim životnim uvjetima, traženje je u njima orijentira za život u skladu s evanđeljem kao i smjernica kako ih provoditi u djelo. Sve je to njihovo aktualiziranje.

Pri donošenju odluke o gradnji crkve u čast Gospe Fatimske, župnik je zasigurno govorio povjerenomu vjerničkom puku o razlozima za to: o fatimskim ukazanjima i tamošnjim Gospinim porukama. Što je gradnja trajala duže, župnikov govor o tome morao je biti učestaliji. Nije im pritom izostavljao pripovijedati o zbivanjima u Irijskoj dolini tijekom šest ukazanja i upoznati ih što se ondje događalo. Gospa je, naime, svijetu preko malih vidjelaca ostavila pritom i posebne poruke, koje aktualiziraju evanđeosku poruku i pozivaju na življenje evanđelja. Slično kao i pri gradnji crkava, događalo se i u povodu podizanja kapela i kapelica Gospi Fatimskoj u čast, bilo da su ih gradile župne područnice, određene obitelji ili pojedinci.

Blagoslov ili posveta crkve bili su opet trenutci koji su poslužili za upoznavanje fatimskih ukazanja i aktualizaciju tamošnjih Gospinih poruka, bilo da je slavlje predvodio koji svećenik ili biskup. U svojoj homiliji oni su se opet doticali fatimskih zbivanja i tamošnjih Gospinih poruka. Iznosili bi pred vjernike iz fatimskih poruka ono što je bilo za njih važno ovdje i sada, u dotičnomu povijesnom trenutku.

Postavljanje kipa Gospe Fatimske u crkvu na štovanje zahtijevalo je određenu katehezu. Pritom ga je župnik predstavio okupljenom puku. Zašto Fatimska, zašto Gospa na oblaku, zašto sklopljenih ruku, zašto u rukama krunica? I to je bila svojevrsna aktualizacija fatimskih ukazanja i tamošnjih Gospinih poruka. Među hrvatskim katolicima usvojen je Gospin prijedlog iz

Fatime za moljenje zaziva »Moj Isuse, oprosti nam naše grijehе, očuvaj nas od paklenoga ognja i dovedi u raj sve duše, a osobito one kojima je najpotrebnije tvoje milosrđe!« nakon svake desetice krunice, pa je on danas sastavni dio njezina obrasca donesen u svim hrvatskim molitvenim priručnicima.⁶⁴ Posljedica je to što Gospina poticaja u Fatimi na svagdanju molitvu krunice kao čašćenja njezina Bezgrešnog Srca, što vidjelice s. Lucije koja je tvrdila kako »ne postoji nijedan materijalni, duhovni, nacionalni ili međunarodni problem koji se putem nje i naše žrtve ne bi mogao riješiti«, a što poticaja pape Ivana Pavla II., koji je proglasio Godinu krunice. Osim toga, među moliteljima koji krunicu mole na način uvriježen u sjevernim hrvatskim krajevima, uklopljene su na početku krunice Gospine riječi preporučene fatimskim vidiocima da ih izgovaraju češće, posebno kada čine kakvu žrtvu: »Isuse, to je tebi za ljubav, za obraćenje grešnika i kao naknada za uvrede koje se nanose svetom i Bezgrešnom Srcu Marijinu.«⁶⁵

Proputovanje Gospina kipa iz Fatime do određene župe znalo je biti prigoda za aktualizaciju Gospinih fatimskih poruka i poticaj vjernicima da ih prihvate i žive. To se dogodilo s kipom namijenjenim za Tordince, kada je 4. rujna 1999. godine »svratio« u crkvu Bezgrešnog Srca Marijina na zagrebačkom Jordanovcu, gdje je za tu prigodu kardinal Franjo Kuharić predvodio misno slavlje i tu milosnu prigodu iskoristio za propovijed mnoštvu okupljenom oko njega.⁶⁶

U splitskoj crkvi Gospe Fatimske svake prve subote članovi Žive krunice upriličuju meditativnu molitvu krunice uz misno slavlje, koje je redovito nakonama vezano uz prve subote, čime to povezuju u veliku devetnicu Bezgrešnom Srcu Marijinu. Time se među župljanima širi osjećaj za pokoru i nadoknadu za uvrede koje se nanose Gospi. Jedenje žira za fatimske vidiocе bio je čin pokore, pa ta splitska župa izdaje glasilo pod imenom *Žir* da i njime potiče župljane na intenzivan rad i požrtvovnost, kako bi se među njima izgradilo i održalo zajedništvo.

U župnim crkvama koje su posvećene Gospi Fatimskoj i sam dolazak na nedjeljno misno slavlje u vjerničkim umovima posvjеšćuje i njihovim srcima približava ono što je Gospa za ukazanjâ u Fatimi preporučila malim vidiocima, a preko njih i dotičnoj crkvenoj zajednici. Tako je npr. u donjolahinskoj župnoj zajednici fatimska Gospina poruka aktualna tim više kad se ima na

⁶⁴ Luciano NERVI, *Pellegrini a Fatima*, 38. Gospine riječi za trećeg ukazanja.

⁶⁵ *Isto*, 36.

⁶⁶ Usp. Marko BUBALO, *Tordinci – župa mučenika*, 201–202.

umu neprijateljski nastrojen okoliš u kojem se crkveno zdanje nalazi i prilike u kojima se župna zajednica okuplja na slavljenje svetih otajstava.

Nisu se u puno boljem položaju našli ni lukavečki župljani. Prihvatanjem Gospinih poruka iz Fatime i provođenjem u život pobijedili su bezbožne sile zla koje su im se očitovale naočigled njihove kapele. Najprije nisu dopuštale njezinu gradnju, a kad su je sagradili, pravile su na njoj štetu. Time je lukavečkim vjernicima odaslan znak da se molitvom i pokorom može postići ono što se ne može postići ni jednom drugom silom, o što su se napokon i sami osvjedočili.

Prostrana kapela za naseljenike nove splitske gradske četvrti na Škrapama neka je vrsta duhovnog centra marijanske, odnosno fatimske protege. Dospjeli iz različitih seoskih sredina splitskoga zaleđa u predgrađe, u tom tijesnu kutku rastu zajedno u vjeri, jačaju se u pouzdanju, griju se u ljubavi i napreduju u zajedništvu pod Gospinim okriljem.

Ratom opustošeno i po ratnim stradanjima simboličko mjesto Borovo Naselje diči se novom velikom crkvom Gospe Fatimske, čiju su dozvolu za gradnju teško isposlovali, toliko teško da je za to čak i zavjet pravljen. U duhovnom životu župljana i predvoditeljâ izmučene vjerničke zajednice toga vukovarskoga prigradskog naselja, koja nastavlja živjeti i raditi okružena onima koji su ubijali njezine članove i sve njihovo palili i rušili, fatimske Gospine poruke imaju i te kako veliku važnost. Pozivom na mir, a još više molitvom za mir, ta se poruka danomice aktualizira, osobito moljenjem krunice u crkvi svake večeri prije misnog slavlja.

Stablinskoj mladoj župnoj zajednici, pridošloj iz obližnjih brdskih naselja, nije bilo ni dopušteno graditi molitveni prostor. Kad su dio napravili bez građevinske dozvole, vlasti su ga odlučile srušiti, na što se župnik u zaštitu utekao čak na predsjednika države. U tom surječju fatimska poruka o molitvi i obraćenju predstavlja snažan motiv za izgradnju autentične kršćanske duhovnosti. Gospi posvećuju subote, a Gospin kip skupine mladih nose u obitelji, gdje se oko njega okupljaju tjedan na molitvu.

Iz Orehovice Međimurske dosta je župljana hodočastilo u Fatimu i nabavilo Gospine kipove i slike koje drže na počasnim mjestima u svojim kućama, što ih vraća u Fatimu, nekadašnja zbivanja u njoj i Gospine poruke.

U Gospinim ukazanjima u Fatimi vjernički puk prepoznaje zauzetost Majke, koju nam je Isus s križa dao učeniku kojega je ljubio. Za sve koji Majku Isusovu časte pod imenom Gospe Fatimske ili Bezgrešnog Srca Marijina to su znakovi Božje skrbi za čovjeka po Gospinu zagovoru. Tako crkve, kapele i kapele u hrvatskim krajevima posvećene Gospi Fatimskoj i Bezgrešnom Srcu

Marijinu podsjećaju na fatimska ukazanja i tamošnje Gospine poruke, upri-
sutnjuju fatimski događaj iz godine 1917., aktualiziraju ga i promiču pobožnost
Gospi Fatimskoj među vjernicima. Time učvršćuju u njima vjeru u Boga, Stvo-
ritelja i Otkupitelja svijeta i čovjeka, a tako i u zagovor Gospe Fatimske.

Važnost Gospinih poruka iz Fatime za vjernički život isticali su u svo-
je vrijeme i neki predvodnici Crkve u Hrvata. Kardinal Franjo Šeper govo-
rio je tako da je »Fatima našu liturgiju obogatila jednim novim blagdanom
Prečistog Srca Marijina. Fatima je u duhovnosti kršćanskog puka uvela no-
vu pobožnost pet prvih subota. Fatima je izazvala religiozni pokret svjetskih
razmjera.«⁶⁷ Kao što je uvidio da je »srž Fatimske Poruke molitva za obraćenje
svijeta«,⁶⁸ kardinal Franjo Kuharić uvjerio se jednako tako i da je »Isus svojim
pozivom na pokoru i obraćenje i danas prisutan u povijesti. Bog nije i ne može
biti ravnodušan za sudbinu ljudi. On je Spasitelj i trga ljude iz njihovih grijeha
svojim opomenama.«⁶⁹ Za fatimska ukazanja nadb. Frane Franić uvidio je da
»potječu iz doba prvog velikog svjetskog rata, zahvaćaju svojim navještajima
drugi strašni svjetski rat, a protežu se svojim objavama i na ovo naše vrijeme,
jer otkrivaju zapreke, zbog kojih se ne može uspostaviti ili razvijati svjetski
mir, zato su ta ukazanja sa svim obilnim poukama i danas veoma suvremena
i poučna.«⁷⁰ Njihova suvremenost nikad ne prestaje. Budući da je Gospa željela
da se u materijalizirani svijet vrati duh molitve, sakramentalnog života, poja-
čane milosne budnosti i povećana smisla za križ i patnju, biskup Mijo Škvorc
(† 1989.) uvjeren je da je »Fatima briga Boga – preko Gospe, za čovjeka i cijelo
čovječanstvo«⁷¹. Marijina majčinska uloga skrbi za braću svojeg Sina, naime,
ni danas ne prestaje.

Zaglavak

Iako ulazi u privatnu objavu koju je Crkva priznala, Gospina ukazanja u Fati-
mi jedan su od najvažnijih događaja koji se zbio u Crkvi u XX. stoljeću. Gospa
se godine 1917. ukazala pastiricima Franji, Hijacinti i Luciji kao dobra majka za-
brinuta za sudbinu svih ljudi, otkrila je uzroke rata i mira u svijetu, navijestila
skori svršetak Prvoga svjetskog rata, ali i druge ratove ako se ljudi ne obrate.

⁶⁷ Franjo ŠEPER, Uvodna riječ, 5.

⁶⁸ Franjo KUHARIĆ, Poziv, u: *Marija*, 16 (1978.) 9, 333.

⁶⁹ *Isto*, 334.

⁷⁰ Frane FRANIĆ, Okružnica o proslavi 50. godišnjice fatimskih ukazanja u svetištu Ve-
prij, u: *Vjesnik biskupije Splitske i Makarske*, 14 (1967.) 5, 1.

⁷¹ Citirano prema: Mario JURIŠIĆ, Fatima kao izazov svijetu, u: *Marija*, 28 (1990.) 5, 170.

Tako fatimska ukazanja svojim porukama vjerniku ulijevaju »strahopoštovanje u svemogućnost Nebeskog Oca«, koji preko Blažene Djevice Marije »pomaže ulogu Crkve u svijetu današnjice, obuhvaćene općom materijalizacijom života« kako bi »povratila svijet vječnim istinama i trajnim vrijednostima«. ⁷² U vjerničkoj duši bude svijest o Božjoj ljubavi i vjernosti, potiču je da vjeruje i pozudaje se poput Majke Isusove, da shvati kako Bog nije odbacio svoje stvorenje ili ga prepustio samu sebi nego neprestano nad njim bdije.

Okolnost koja je išla na ruku prihvaćanju i aktualiziranju poruka privatne objave iz Fatime jest njihova povezanost s evanđeljem i ukorijenjenost u njemu. Poziv na obraćenje i vjeru upućuje na Isusov nastup pri navještaju kraljevstva Božjeg, tj. dolazak novoga vremena u kojem je Božje spasenje na djelu u njegovoj osobi: »Obratite se i vjerujte evanđelju!« (Mk 1,14). Toj novoj stvarnosti pristupa se po obraćenju i vjeri. Tome evanđeoskom temelju fatimska ukazanja dodaju pokoru i molitvu, osobito molitvu za mir. Te Gospine poruke čine da fatimsko svetište postaje svjetsko hodočasničko središte iz kojega neprestano izharava poticaj na pokoru i molitvu pa tamošnja ukazanja imaju veliku ulogu u povijesti čovječanstva XX. stoljeća. Po njihovu završetku u Crkvi razvio se snažan marijanski pokret, praćen različitim vjerskim manifestacijama.

Iako je glas o fatimskim ukazanjima došao u hrvatske krajeve dosta ranije, shvaćen je i prihvaćen u jeku Drugoga svjetskog rata te je pravo zaživio tek po završetku Drugoga vatikanskog koncila i za slavljenja 50. obljetnice ukazanja, čime se među hrvatskim katolicima pomalo ukorjenjuje i pobožnost Gospi Fatimskoj. Oni nabavljaju njezine kipove, hodočaste u fatimsko svetište, grade crkve, kapele i kapelice te ih posvećuju Gospi Fatimskoj i Bezgrešnom Srcu Marijinu. Na temelju podataka do kojih smo uspjeli doći u Crkvi u Hrvata ima osam župnih i osam područnih crkava te sedam kapela posvećenih Gospi Fatimskoj. Od župnih crkava, Gospi Fatimskoj po dvije su posvećene u Splitsko-makarskoj i Požeškoj, a po jedna u Porečko-pulskoj, Zagrebačkoj, Đakovačko-osječkoj i Varaždinskoj (nad)biskupiji, tri područne nalaze se u Zagrebačkoj, po jedna u Porečko-pulskoj, Splitsko-makarskoj, Požeškoj, Šibenskoj i Đakovačko-osječkoj (nad)biskupiji te od kapela tri u Splitsko-makarskoj, dvije u Varaždinskoj i po jedna u Bjelovarsko-križevačkoj i Hvarskoj (nad)biskupiji. Sve su u članku ukratko prikazane vremenskim slijedom gradnje te su o njima doneseni najvažniji podatci. Na odabir njihova naslovnika poticala je najprije vjera u Boga i osobita ljubav prema Gospi, zatim nada u skori slom bezbožnoga komunističkog režima koju su hrvatski katolici prepoznali u fa-

⁷² J. S., *Marija i Crkva* (XI), u: *Marija*, 2 (1964.) 5, 231.

timskim porukama, pogodnost godišnjega doba u koje blagdan pada. Sve te crkve, kapele i kapelice Gospe Fatimske znak su i svjedočanstvo navezanosti hrvatskih katolika na Majku Isusovu. Iz njih ne prestaju išaravati Gospine poruke upućene svijetu godine 1917. iz Fatime, što znači da samim svojim postojanjem uprisutnjuju fatimska ukazanja, aktualiziraju tamošnje Gospine poruke i potiču na pobožnosti prema Gospi Fatimskoj i Bezgrešnom Srcu Marijinu. U vjernički um prizivlju tako i danas evanđeoski poziv na molitvu, pokoru i obraćenje, pa su uvijek i svagdje aktualne.

Summary

ACTUALITY OF THE MESSAGES OF FATIMA IN THE CHURCHES OF OUR LADY OF FATIMA IN CROATIA

Petar LUBINA

The editorial board of the journal *Marija*
Trg Gaje Bulata 3, HR – 21 000 Split
petar.lubina@st.t-com.hr

A hundred years after the events at Fatima, the messages from Our Lady of Fatima are present and active among the faithful Croatians. This is evident through the amount of churches dedicated to Our Lady of Fatima, in which Christ's believers are inspired by the Fatima messages of prayer and penance, conversion and peace. In this article, the author presents these churches and remarks on the acceptance of the messages of Our Lady of Fatima in them over time. In the introduction, he writes about the arrival of news regarding the Fatima events to the Croatian territory, the start of the pilgrimage of believers in Fatima and the beginning and delving devotion to Our Lady of Fatima among Croatian Catholics. This is evident through the construction of churches, chapels, and small chapels in her honour. In the conclusion, he evaluates the acceptance and actualization of Fatima's messages in these churches and their influence on the Marian devotion in the Croatian regions.

Keywords: *Our Lady of Fatima, messages, acceptance, actualization, the Church in Croatia.*